

Henri Lefebvre

KENTSEL DEVRİM

Türkçesi: Selim Sezer

İçindekiler

1. ŞEHİRDEN KENT TOPLUMUNA	7
2. KÖR ALAN	27
3. KENT OLGUSU	47
4. DÜZEYLER VE BOYUTLAR	75
5. KENT MİTLERİ VE İDEOLOJİLER	99
6. KENT FORMU	111
7. BİR KENT STRATEJİSİNE DOĞRU	129
8. ŞEHİRCİLİK YANILSAMASI	143
9. KENT TOPLUMU	155
10. SONUÇ	169

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEHİRDEN KENT TOPLUMUNA

Çıkış noktamız bir hipotez olacak: *Toplumun bir bütün halinde kentleşmesi*. Bu hipotezi argümanlarla ve olgularla destekleyeceğiz. Bu hipotez bir tanımı da içermektedir. Bugün virtüel yarın ise gerçek olacak olan, bir bütün halinde kentleşmeden doğan toplumu “kent toplumu” olarak adlandıracamız.

Bu tanım terimlerin kullanılmasındaki muğlaklığa da bir son vermektedir. Zira genellikle “kent toplumu” kelimeleriyle herhangi bir şehir veya şehir devleti kastedilebilmektedir: Yunan şehir devleti, Doğu veya Akdeniz şehri, ticaret veya sanayi şehri, küçük şehir veya megalopolis.* Aşırıya varan bu anlam karmaşası içinde her kent tipinin bağlı olduğu toplumsal ilişkiler (üretim ilişkileri) unutulmakta veya parantez içine alınmaktadır. Hiçbir biçimde karşılaştırılmaz olan “kent toplumlari” birbirleriyle karşılaştırılmaktadır. Bu, aşağıda saydığımız ideolojilerin ürünüdür: *Organikçilik (organicisme)* (ayrı ayrı ele alınan her “kent toplumu”, organik bir “bütün” olacaktır), *süreklilikçilik (continuisme)* (“kent toplumu”nun tarihsel sürekliliği veya devamlılığı olacaktır), *evrimcilik (évolutionnisme)* (dönemler, silikleşen veya ortadan kalkan toplumsal ilişkilerin dönüşümü).

Burada “kent toplumu” terimini sanayileşmeden doğan toplum

* Megalopolis: Birbirine zincirlemesine bitişik metropol alanlarına verilen isim. ABD’de Boston’dan Washington D.C.’ye kadarki bölge, Paris’in etrafını çeviren banliyölerle oluşan Île-de-France departmanı veya İstanbul’un çevresindeki Gebze, Kocaeli, Bursa, Yalova, vd. şehirlerle oluşan bölge, megalopolis örnekleri olarak değerlendirilebilir. (e.n.)

anlamında kullanacağız. Bu yüzden bu kelimeler, tarımsal üretimi bizzat emen veya onun üzerinde hakimiyet kuran bu süreç sonucunda inşa edilen toplum anlamına gelmektedir. Bu anlamıyla kent toplumu, yalnızca, *kesintiye uğramış* toplumsal dönüşümlerin mirası olan eski kent formlarının *parçalandığı* bir sürecin sonunda ortaya çıkabilir. Sürekliliklerin karşısında süreksizlikleri konumlandırabilmek veya bunun tam tersini yapabilmek, teorik sorunlara dair önemli bir noktadır. Süreklilikler olmaksızın, dayanak noktaları olmaksızın, doğal süreçler olmaksızın mutlak kopuşlar nasıl sağlanabilir? Ve karşılıklı olarak krizler olmaksızın, yeni unsurlar veya ilişkiler ortaya çıkmaksızın süreklilik nasıl sağlanabilir?

Uzmanlaşmaya dayalı bilimler (yani sosyoloji, politik ekonomi, tarih, beşeri coğrafya, vs.) “içinde bulunduğumuz” toplumu, gerçekliği ve derinlerde yatan eğilimleri, mevcut durumu ve virtüellikleri karakterize etmek için bir dizi tanımlama önermişlerdir. Sanayi toplumundan veya daha yakın zamanda sanayi sonrası toplumdaki, teknik toplumundan, bolluk toplumundan, boş zaman toplumundan, tüketim toplumundan vs. bahsedilebilmiştir. Bu tanımların her biri, bir yanda ampirik veya kavramsal gerçekliğe, diğer yanda ise abartı ve genelleştirmeye dayalıdır. *Sanayi sonrası* toplumunu, yani sanayileşmeden doğan ve onu takip eden toplumu tanımlamak için önerdikleri terim şudur: Tamamlanmış bir olgudan ziyade eğilimi, yönelimi, virtüelliği tanımlayan *kent toplumu*. Sonuç olarak da buradan çağdaş gerçekliğin eleştirel tarzda karakterize edilmesi adına, örneğin “güdümlü tüketimin bürokratik toplumu”nun analiz edilmesi adına hiçbir şey çıkmamaktadır.

Burada söz konusu olan, bilimsel düşüncenin formüle etme ve çıkış noktası olarak alma hakkı olduğu bir *teorik hipotezdir*. Böyle bir prosedür bilimlerde yalnızca yaygın değildir, aynı zamanda gereklidir. Teorik hipotezler olmadan bilim de olmaz. Buradan itibaren vurgulamalıyız ki, bizim “sosyal” denilen bilimlerle ilgili hipotezimiz, epistemolojik ve metodolojik bir düşünceye bağlıdır. Bilgi, *zaten* gerçek olan bir nesnenin kopyası veya yansıması, görüntüsü veya simülasyonu olmak zorunda değildir. Buna mukabil, nesnesini, önceden oluşturulmuş bir bilgi teorisi adına, nesnenin veya “modellerin” teorisi adına inşa etmek zorunda da değildir. Bize göre burada

nesne hipotezin içine girer, hipotez de nesneye dayanır. Bu “nesne” gözlemlenebilir (ampirik) olanın ötesinde konumlanabiliyorsa da, kurgusal olmak zorunda değildir. Biz ortaya bir *virtüel* nesne olarak kent toplumunu koyuyoruz, yani bunu, *süreç* ve *praksis* (pratik bir eylem) ile ilişki içinde bulunan, doğuşunu ve gelişimini göstermemiz gereken bir *muhtemel nesne* olarak tanımlıyoruz.

Hipotezimizi meşrulaştırmak için, bunu yinelemekten ve yapmaktan geri durmayacağız. Zira en basitinden en karmaşığına destekleyici argüman ve kanıtlar mevcuttur.

Tarımsal üretimin büyük sanayi ülkelerinde ve dünya ölçeğinde otonomisini kaybettiğini; artık ana sektör olmadığı gibi, ayırt edici özelliklere de (az gelişmişlik hariç) sahip olmadığını hatırlatmaya gerek var mıdır? Tarımın hakim olduğu dönemden gelen yerel ve bölgesel özgünlükler ortadan kalkmamış, hatta buradan gelen farklar hâlâ bir şekilde kendini gösteriyor olsa da, tarımsal üretimin, emirlerine ve sınırlamalarına tâbi olacak şekilde sanayi üretiminin bir parçası olma yönünde değişim geçirdiğı bir gerçektir. Ekonomik büyüme, sanayileşme, bunun en üst düzeyde hem nedeni hem de sonucu olmuştur ve etkilerini tüm alanlarda, bölgelerde, ülkelerde, kıtalarda göstermektedir. Sonuç: Köylü yaşamına ait geleneksel topluluk, yani köy, dönüşüme uğramaktadır; daha geniş birimler onu masnetmekte veya üzerini örtmektedir; köy, sanayiye ve sanayi ürünlerinin tüketimine entegre olmaktadır. Nüfusun yoğunlaşması, üretim araçlarının yoğunlaşmasıyla paralel ilerlemektedir. *Kent dokusu* tarımsal yaşantının artıklarını dağıtmakta, yaymakta ve aşındırmaktadır. “Kent dokusu” tabiri, dar anlamda şehirlerde oluşturulan alanı değil, şehrin kır üzerindeki hakimiyet göstergelerinin bütününü ifade etmektedir. Bunu kabul ettiğimiz zaman, kırın orta yerindeki bir yazlık ev, bir otoyol, bir süpermarket kent dokusunun parçası haline gelir.

* Orijinal metinde geçen bütün “virtuel” kelimelerini bu kelimenin çeşitli anlamlarını tam olarak karşılamayı başaran bir Türkçe kelimenin olmayışı nedeniyle “virtüel” olarak bıraktık. . Gizil, potansiyel, henüz gerçekleşmemiş veya kendini gerçekleştirmemiş, “bilkuvve” (ayrıca bu metinde öyle bir anlamda kullanılmasa da “sanal”) gibi anlamlara gelen virtüel, aynı zamanda felsefi bir tartışmanın da odağı konumunda bulunuyor. (e.n.)